

ความงามของดนตรีในฐานะคุณสมบัติแบบปฏิบัติการใหม่¹

มนต์ณัฐ เสงฆ์เจริญ²

(วันที่รับ: 7 มิ.ย. 2567; วันที่แก้ไขเสร็จ: 22 ธ.ค. 2567; วันที่ตอบรับ: 22 ธ.ค. 2567)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าความงามในฐานะที่เป็นคุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรีนั้นมีแนวทางทฤษฎีที่อธิบายได้อย่างน้อยสองแนวทางที่แตกต่างกันคือจิตวิสัยนิยม และสัมบูรณ์นิยม อย่างไรก็ตาม มีปัญหาทางสุนทรียศาสตร์ที่ทำให้เห็นว่ายังไม่ได้มีความเด็ดขาดที่จะพิจารณาว่าทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งจะมีความถูกต้องในทางเหตุผลมากกว่ากันเมื่อนำมาตัดสินคุณค่าความงามของดนตรี ทั้งนี้ ในทางวิชาการพบว่าการจะตัดสินคุณค่าของศิลปะชิ้นใดได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น ความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งค่านิยมของผู้ตัดสิน การจะตัดสินความงาม หรือคุณค่าทางสุนทรียภาพจึงไม่อาจใช้ทฤษฎีแบบจิตวิสัยนิยม หรือทฤษฎีแบบสัมบูรณ์นิยมเพียงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งได้ เพราะแต่ละทฤษฎีต่างก็มีข้อจำกัดในการอธิบายถึงประเด็นดังกล่าว อันนำมาซึ่งปัญหาของความไม่สามารถตัดสินได้ จากการศึกษา พบแนวเหตุผลของฝ่ายแนวทางทฤษฎีที่อธิบายความงามในฐานะคุณสมบัติแบบปฏิบัติการใหม่ ว่าสามารถมีแนวเหตุผลที่สนับสนุนด้วยกันได้ทั้งคู่ไม่ว่าจะเป็นแบบจิตวิสัยนิยมหรือสัมบูรณ์นิยม อีกทั้งยังอธิบายถึงที่มาของความไม่อาจตัดสินได้เด็ดขาดที่เป็นปัญหาข้างต้นได้อีกด้วย ผู้เขียนจึงนำเสนอความเป็นไปได้ของทฤษฎีปฏิบัติการใหม่ นิยม เพื่ออธิบายเรื่องความงามในฐานะที่เป็นคุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรี

คำสำคัญ: คุณค่าทางสุนทรียภาพ, คุณค่าในดนตรี, การตัดสินทางสุนทรียภาพ, ปฏิบัติการใหม่, สุนทรียศาสตร์

¹ บทความวิชาการนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เขียนหลัก, E-mail: famefangkao@gmail.com

Beauty of Music as an Emergent Property³

*Monnat Hengphoocharoen*⁴

(Received: June 7, 2024; Revised: December 22, 2024; Accepted: December 22, 2024)

Abstract

This academic paper indicates that beauty, as an aesthetic value of music, can be explained through at least two distinct theoretical frameworks: subjectivism and absolutism. However, there are aesthetic issues that indicate it remains unclear which theory is more reliable in assessing the artistic value of music. To assess the value of any artwork, it is essential to evaluate many factors, including knowledge, experience, and the evaluative criteria relating to beauty or aesthetic value. Consequently, both subjectivism and absolutism are inadequate, as each theory contains limitations in clarifying these concerns, resulting in the problem of indeterminacy. The analysis revealed that the theoretical basis for positing beauty as a novel emergent property can provide stronger support in favor of subjectivism and absolutism. It elucidates the root of the indeterminacy that affects clear judgment, which is the identified issue. The author proposes the potential of a new emergent theory for clarifying beauty as an aesthetic value in music.

Keywords: Aesthetic Value, Value of Music, Aesthetic Judgement, Emergentism, Aesthetics

---

³ This academic article is part of studies in Doctor of Philosophy, Program in Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

⁴ Student, Doctor of Philosophy Program in Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

Corresponding Author, E-mail: famefangkao@gmail.com

1. บทนำ

จากบทประพันธ์เรื่อง *The Merchant of Venice* โดยวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) มีส่วนที่กล่าวไว้ว่า

“The man that hath no music in himself, Nor is not mov’d with concord of sweet sounds, Is fit for treasons, stratagems, and spoils; The motions of his spirit are dull as night, And his affections dark as Erebus. Let no such man be trusted - Mark the music.”

(Shakespeare, 1911, p. 133)

บทประพันธ์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของดนตรีว่า ผู้ที่ไม่มีดนตรีในหัวใจนั้น จิตวิญญาณของเขาช่างไร้ชีวิตชีวาดังคำเค็น และอารมณ์ของเขาช่างมืดมิดตั้งเฮอร์บัส (เทพแห่งความมืด) ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงแปลบทประพันธ์นี้ในพระราชนิพนธ์ *เวนิสวาณิช* อย่างกระชับ และได้ใจความว่า “คนใดที่ไม่มีดนตรีกาล ในสันดาน, เป็นคนชอบกลนัก,” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2537, น. 137) นี่ทำให้ตั้งเป็นข้อสังเกตเบื้องต้นได้ว่า เหตุใดเล่า ผู้ที่ไม่มีดนตรีในหัวใจจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคนชอบกล คำตอบก็อาจจะเป็นเพราะว่าชีวิตของเราต่างเกี่ยวข้อง และผูกพันกับดนตรีตั้งแต่เล็กจนโตอย่างปฏิเสธได้ยาก

ความสัมพันธ์ของชีวิตมนุษย์กับดนตรีดังที่กล่าวถึงไปนั้นอาจสังเกตเห็นได้ตั้งแต่ตอนที่ยังเป็นทารกในครรภ์มารดาอีกด้วย ดังมีการชี้จากผลการวิจัยพบว่าดนตรีที่เปิดให้มารดาฟังระหว่างทารกอยู่ในครรภ์ หรือเสียงเพลงที่มารดาใช้ร้องกล่อมทารกระหว่างอยู่ในครรภ์นั้น สามารถกระตุ้นพัฒนาการทางสมองของทารกในครรภ์ในแง่ที่ว่าทำให้ระบบประสาทของเด็กมีการตอบสนองต่อเสียงของคำพูดได้ดี (Press Office-University of Barcelona, 2023) นอกจากนี้ มีการกล่าวถึงในทางวิชาการว่าการใช้ดนตรีบำบัด (music therapy) นั้น มีผลดีในการบำบัดความเจ็บป่วย ฟันฟูสภาพร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา ดนตรีบำบัดดังกล่าวนี้สันนิษฐานว่ามาจากการใช้กิจกรรมทางดนตรีทั้งหลาย จะด้วยการฟังดนตรี เล่นดนตรี การร้องเพลง การแต่งเพลง (จิรภรณ์ อังวิทย์, 2560) นอกจากนี้ก็มีตัวอย่างงานวิจัยโดยคณะนักวิจัยของ ไมเคิล มิลเลอร์ (Michael Miller) แห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ที่ได้ทดลองกับอาสาสมัครจำนวนหนึ่ง และได้ชี้ให้เห็นว่าการฟังดนตรีที่อาสาสมัครเหล่านั้นชอบฟัง จะช่วยในเรื่องของอัตราการเต้นของหัวใจและความดันโลหิตให้มีประสิทธิภาพดี จึงสรุปผลการวิจัยได้ว่าการฟังเพลงที่สนุกอาจช่วยยังให้เกิดรูปแบบการใช้ชีวิตในด้านที่ส่งเสริมสุขภาพพลอดเลิศได้ (Miller, Beach, Mangano and Vogel, 2008) สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นได้ว่าดนตรีมีอิทธิพลต่อมนุษย์เราอย่างมาก ทำให้พิจารณาได้ถึงข้อสังเกตที่ชี้ว่า ผู้ใดที่ไม่มีดนตรีในหัวใจจึงเป็นเสมือนหนึ่งมีความแปลก หรืออาจผิดปรกติไปจากผู้อื่น

สิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงไปข้างต้นจึงนำมาซึ่งประเด็นสำคัญในบทความชิ้นนี้ ซึ่งก็คือประเด็นที่ว่าความงามของดนตรี หรือในที่นี้จะเรียกด้วยคำว่า คุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรี ดังที่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อมนุษย์นั้น สิ่งนี้คืออะไรและสามารถมีคำอธิบายในทางสุนทรียศาสตร์ได้อย่างไร โดยทั่วไปในทางสุนทรียศาสตร์เป็นที่ทราบกันว่า คุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นประเด็นปัญหาหนึ่งทางสุนทรียศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่า (value) อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าคือลักษณะอันเป็นที่พึงปรารถนา และน่าพึงพอใจ ดังนั้นหากสิ่งใดสามารถตอบสนองความปรารถนาได้ก็นับว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า ทั้งนี้ มีการกล่าวถึงในทางวิชาการในประเด็นนี้ว่า การจะสามารถตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีได้ต้องอาศัยประสบการณ์ที่เรียกว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ (aesthetic experience) โดยแต่ละคนสามารถรับรู้ความไพเราะของดนตรีได้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการฟัง และความซาบซึ้งในคุณค่าทางดนตรี หรือแม้กระทั่งขึ้นอยู่กับความแตกต่างของกาลเวลาและยุคสมัย (ฉลองชัย โฉมทอง และกิติมา ทวนน้อย, 2561, น. 238)

นอกจากนี้ มีการชี้ในงานศึกษาทางจิตวิทยาที่ว่า ศิลปะแขนงใด ๆ ก็เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ และดนตรีก็เป็นการสื่ออารมณ์กับผู้ฟัง ทั้งนี้เพราะดนตรีเป็นงานศิลปะชนิดหนึ่งประเภทโสตศิลป์ (Winner, 1982, pp. 56-57) ทั้งนี้มีได้หมายความว่าดนตรีที่สามารถสื่ออารมณ์ได้จะต้องมีเนื้อหาทางภาษาหรือเป็นเพลง แต่หมายถึงตัวดนตรีเองที่เป็นภาษาหรือสื่อกลางที่ใช้ในการสื่อสารหรือถ่ายทอดอารมณ์ เพราะสิ่งที่เราสนใจในดนตรีนั้นมีใช้ความหมายของภาษาหรือถ้อยคำ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับที่นักวิชาการด้านสุนทรียศาสตร์บางฝ่ายมองว่าแม้บางครั้งดนตรีจะมีการใช้ถ้อยคำประกอบ แต่สิ่งที่เราสนใจฟังในดนตรีคือความไพเราะของเสียงเท่านั้น (ศรีนิวาสนัน, 2545, น. 49) นักวิชาการบางฝ่ายมองว่า ความงามในสุนทรียภาพของดนตรีก็คือความไพเราะ (ฉลองชัย โฉมทอง และกิติมา ทวนน้อย, 2561, น. 238) หรือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจหรือความซาบซึ้งใจที่เรียกว่า สุนทรียภาพ (aesthetic) อันหมายถึงความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่งามไพเราะ หรือรื่นรมย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530, 6) ในทางปรัชญาดนตรีมีการชี้ถึงความเข้าใจโดยทั่วไปที่ว่าดนตรีเป็นศิลปะที่เกิดจากเสียงที่ถูกจัดเรียงอย่างเป็นระเบียบ และมีแบบแผน แต่ทว่าก็ยังสามารถมีคำถามในทางปรัชญาได้อยู่แน่นอนว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นเงื่อนไขอย่างไรกับการระบุนิยามให้ชัดเจนลงไปที่จะเรียกได้ว่าเสียงในลักษณะใดคือเสียงดนตรี (Kania, 2023) คำอธิบายต่าง ๆ เหล่านี้ต่อประเด็นว่าด้วยคุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรีจึงควรที่จะได้มีการหาคำตอบและคำอธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรเริ่มที่การพิจารณาในทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นเบื้องต้นก่อน ดังที่จะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพ

คุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นเรื่องที่มีความเป็นนามธรรม และยากแก่การตัดสินให้ชัดเจนลงไปได้ต่างจากการตัดสินสิ่งที่เราเห็นตามความเป็นจริงที่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้ในทันที เช่น ข้อความที่ว่า “ก้อง ห้วยไร่ เป็นนักร้องชาย” เราสามารถตัดสินข้อความข้างต้นว่าจริงหรือไม่ เพียงแค่ตรวจสอบข้อมูล หากก้อง ห้วยไร่ เป็นเพศชาย และเป็นนักร้องจริง ข้อความข้างต้นก็จะเป็นความจริง แต่หากไม่ใช่ ข้อความนี้ก็จริงไม่ตรงกับความเป็นจริง ทั้งนี้การพิจารณาดังที่กล่าวไปนั้น จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพ ยกตัวอย่างเช่นข้อความที่กล่าวว่า “ก้อง ห้วยไร่ ร้องเพลงได้ไพเราะน่าฟัง” ผู้ตัดสินจะมีความเห็นแตกต่างออกเป็นสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับข้อความข้างต้นคือเห็นว่าก้อง ห้วยไร่ ร้องเพลงได้ไพเราะน่าฟัง กับอีกฝ่ายที่มีทัศนคติไปในทิศทางตรงข้าม ซึ่งการตัดสินคุณค่าของทั้งสองฝ่ายไม่อาจสรุปได้ว่าฝ่ายใดถูก หรือฝ่ายใดผิด เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างก็ตัดสินจากการรับรู้ และความเข้าใจของตนเองที่เกิดจากปัจจัยหลายด้านที่ประกอบกัน เช่น ทัศนคติ ธรรมเนียม และความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งไม่อาจยืนยันความถูกต้องด้วยหลักฐานหรือเหตุผลอื่นใดนอกเหนือจากตัวของผู้ตัดสินเอง ประเด็นทำนองนี้ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ได้กล่าวไว้ว่า

“เพื่อที่จะตัดสินได้ว่าสิ่งใดมีความงดงามหรือไม่นั้น เราบ่งถึงภาพตัวตนของสิ่งนั้น ไม่ใช่ต่อตัวความเข้าใจของวัตถุที่อยู่ในการเรียนรู้ แต่เป็นวัตถุที่อยู่ในจินตนาการ (ซึ่งก็อาจจะเชื่อมโยงกับความเข้าใจ) ต่อตัวอัตตา และความรู้สึกรื่นรมย์หรือเจ็บปวดของมัน ข้อตัดสินเชิงตรรกะจึงไม่ใช่ข้อตัดสินของการเรียนรู้ และจึงไม่ได้เป็นไปในเชิงตรรกะ แต่เป็นไปในเชิงสุนทรียะ ซึ่งเราจะต้องเข้าใจอยู่บนพื้นฐานการกำหนดแบบอัตวิสัยอย่างไม่อาจเป็นอื่นได้เลย”

(Kant, 2007, p. 27)

มีการเสริมว่าเป็นเพราะแต่ละคนย่อมเชื่อว่าการรู้โดยตรง และความเข้าใจที่ส่งผลออกมาเป็นการตัดสินคุณค่าของตนนั้นถูกต้อง (จรรยา โกมุทร์ัตนานนท์, 2540, น. 88) ความงามหรือคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีก็เป็นไปเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาคุณค่าทางสุนทรียภาพว่าเป็นสิ่งที่พิจารณาได้โดยขึ้นอยู่กับมนุษย์หรือไม่ก็สามารถมีแนวคำตอบได้สองประการคือ คุณค่าทางสุนทรียภาพพึงพาการพิจารณาตัดสินโดยมนุษย์ กับแนวคำตอบที่มองว่าไม่ต้องพึ่งพาการตัดสินของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากที่มีการแบ่งออกมาเป็นแนวทางสองประการกว้าง ๆ ตามลำดับดังที่กล่าวไปนั้นคือ จิตวิสัยนิยมเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic subjectivism) กับสัมบูรณ์นิยมเชิงสุนทรียภาพ (aesthetic absolutism) (Young, 2009)

หากแบ่งแนวทางของทฤษฎีให้ละเอียดยิ่งขึ้น ก็มีการพิจารณาว่า ในการหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพ มักจะกล่าวถึงสิ่งสองสิ่ง คือ วัตถุสุนทรียะ ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ถูกตัดสินว่ามีคุณค่าทางสุนทรียภาพ และผู้ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพ ทฤษฎีในหนทางดังกล่าวแบ่งออกเป็นสามทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิสัย (subjectivism) ทฤษฎีวัตถุวิสัย (objectivism) และทฤษฎีสัมพัทธนิยม (relativism) ทั้งนี้ ทฤษฎีจิตวิสัยให้ความสำคัญกับจิตโดยมองว่า คุณค่าทางสุนทรียภาพหมายถึงการตอบสนองของผู้รับรู้ต่อวัตถุทางสุนทรียะ ด้วยความรู้สึกชอบ หรือพึงพอใจ โดยคุณสมบัติของจิตนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของวัตถุทางสุนทรียะ อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพกับความชอบเป็นสิ่งเดียวกัน บ้างก็เรียกสิ่งนี้ว่าเป็นรสนิยม (taste) อันเป็นสิ่งไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงได้ตามสุนทรียภาพหรือความชอบของแต่ละคน และแม้ว่าการตัดสินสุนทรียภาพดังกล่าวจะให้ผลที่แตกต่างกัน แต่นักทฤษฎีจิตวิสัยก็เชื่อว่าในทุกการตัดสินนั้นจะมีน้ำหนักที่เท่าเทียมกัน เพราะการตอบสนองของจิตในแต่ละครั้ง ผู้ตอบสนองเท่านั้นเป็นผู้ตัดสิน และย่อมจะรู้ดีว่าตนเองรู้สึกอย่างไร อันเป็นการตัดสินสุดท้ายที่ไม่มีการผิดพลาด (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2540, น. 82-83) ในขณะที่ทฤษฎีวัตถุวิสัย (objectivism) เชื่อว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพเกี่ยวข้องกับตัววัตถุทางสุนทรียะเพียงอย่างเดียว อันหมายถึงคุณสมบัติของวัตถุทางสุนทรียะที่เป็นคุณสมบัติดั้งเดิมที่มีมาแต่แรก มีลักษณะเป็นสิ่งสัมบูรณ์ (absolute) คือมีความคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามความรู้สึกหรือความพึงพอใจของใคร นั้นหมายถึงว่าสิ่งใดที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ แม้ว่าไม่มีใครไปรับรู้ คุณค่านั้นก็ยังคงอยู่ (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2540, น. 86) และสุดท้ายคือทฤษฎีสัมพัทธนิยม (relativism) ให้ความสำคัญทั้งต่อจิตของผู้รับรู้ และวัตถุทางสุนทรียะ เป็นทฤษฎีที่อยู่ระหว่างสองทฤษฎีแรกคือทฤษฎีจิตวิสัย และทฤษฎีวัตถุวิสัย โดยการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพตามทฤษฎีนี้จะมีความซับซ้อนกว่าสองทฤษฎีข้างต้น กล่าวคือเริ่มพิจารณาตัดสินเหมือนทฤษฎีวัตถุวิสัยโดยมองว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับวัตถุทางสุนทรียะ แต่ก็เห็นต่างว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพไม่ใช่สิ่งสัมบูรณ์ และเห็นด้วยกับทฤษฎีจิตวิสัยที่ว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพสัมพันธ์กับการรับรู้ทางสุนทรียะของผู้รับรู้ด้วย ดังนั้นถึงแม้ว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพจะเป็นคุณสมบัติของวัตถุ แต่การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพจะต้องอาศัยการรับรู้ต่อวัตถุทางสุนทรียะด้วย (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2540: 91) หรือกล่าวให้เข้าใจอย่างง่ายก็คือ ภาพสวยต้องมีผู้ชม ดนตรีไพเราะย่อมต้องมีผู้ฟัง การจะตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพของศิลปะใดได้จึงจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบทั้งคุณสมบัติของวัตถุ และการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพจากผู้ชม หรือผู้ฟังนั่นเอง

คุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรี

นักปรัชญาจำนวนมากเชื่อว่าดนตรีเป็นนามธรรม (abstract) เป็นสิ่งที่ยากจะตัดสินคุณค่า การจะตัดสินคุณค่าได้จึงอาจต้องกล่าวถึงประสบการณ์ทางดนตรี (experience of music) อลัน โกลด์แมน (Alan Goldman) กล่าวถึงประสบการณ์ทางดนตรีว่าเป็นประสบการณ์แห่งโลกทางเลือก (alternative world) เป็นช่วงเวลาที่เราได้หลีกเลี่ยงออกจากความสนใจในโลกแห่งความเป็นจริง โดยไม่ได้ขยายความว่าประสบการณ์มีคุณค่าอย่างไร (Goldman, 1992) ในขณะที่ มัลคอล์ม บัดด์ (Malcolm Budd) พยายามที่จะอธิบายคุณค่าของดนตรีผ่านธรรมชาติอันเป็นนามธรรม เขาแสดงทัศนะว่าดนตรีเป็นโครงสร้างที่เป็นแบบแผน ภายในดนตรี

ขึ้นเดียวมีโครงสร้างที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ และมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอื่น ๆ ความสลับซับซ้อนดังกล่าวอยู่ในระดับเดียวกันกับความซับซ้อนของตรรกศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (Budd, 1995, pp. 165-168) บัดด์จำแนกคุณค่าของดนตรีออกเป็นสองลักษณะ ได้แก่ คุณค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ทางดนตรี (instrumental value) และคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ (intrinsic value) (Ibid., pp. 5-9)

ประเด็นของบัดด์ดังที่กล่าวไปนั้น มีนักวิชาการส่วนหนึ่งนำมาอธิบายว่า คุณค่าแบบแรกนั้นสามารถหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ เช่น การใช้เครื่องดนตรีชนิดอื่นที่ให้เสียงคล้ายคลึงกันมาบรรเลงเพลงแทน ต่างจากคุณค่าแบบหลังที่ไม่สามารถหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ เพราะเป็นแก่นแท้ที่อยู่ในภายในดนตรี สามารถเข้าถึงและประเมินคุณค่านี้ได้จากการใช้ความรู้สึกผ่านประสบการณ์ คุณค่าในลักษณะนี้จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ (ฉลองชัย โฉมทอง และกิติมา ทวนน้อย, 2561, น. 237) อีกทั้งชี้ให้เห็นว่าความงามหรือแก่นแท้ของดนตรีนั้นสามารถสร้างความตระหนักรู้ที่ซาบซึ้งในกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ได้ โดยใช้เงื่อนไขของเวลาในการตัดสินคุณค่าของดนตรี พบว่าแม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปแต่หากดนตรีชิ้นนั้นมีคุณค่าคือแก่นแท้ภายในตัวเอง ผู้ฟังก็สามารถซึมซับศิลปะและประสบการณ์ดนตรีผ่านช่วงเวลา ณ ขณะหนึ่งได้ (ฉลองชัย โฉมทอง และกิติมา ทวนน้อย, 2561, น. 254) การพิจารณาเช่นนี้สอดคล้องกับทัศนะของพลาโต (Plato) ที่ให้คุณค่าและความสำคัญกับความงาม และแก่นของความงาม โดยความงามที่เป็นรูปธรรม เปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับบริบท เป็น คุณค่าภายนอก (value or worth or extrinsic) ส่วนความงามที่เป็นนามธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับบริบทใด ๆ แต่แฝงอยู่ในสิ่งนั้น หรือเรียกได้ว่าเป็นแก่นของความงาม เป็น คุณค่าภายใน (merit or intrinsic value) (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556, น. 15)

นักวิชาการด้านสังคีตศิลป์บางท่าน ได้ยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับกรณีดังกล่าว ดังเช่นกรณีของ โยฮัน เซบัสทีอัน บัค (Johann Sebastian Bach) ในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ ผู้คนรู้จักบัคในฐานะนักออร์แกน และนักดนตรีที่มีชื่อเสียง แต่มิได้รับการยกย่องในฐานะผู้ประพันธ์เพลงชั้นเยี่ยม ภายหลังจากเสียชีวิตของเขาหนึ่งร้อยปี เฟลิกซ์ เม็นเดิลส์โซห์น (Felix Mendelssohn) นักประพันธ์เพลงแห่งยุคโรแมนติกได้นำผลงานของบัคมาริออ์ฟื้น และจัดแสดงใหม่ ผลงานของบัคจึงกลับมามีชื่อเสียง และได้รับการยกย่องในฐานะผู้ประพันธ์เพลงชั้นยอดของยุคบาโรค และของดนตรีตะวันตกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2548, น. 178)

จากที่กล่าวไปนั้น เห็นได้ว่าเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าดนตรีมีคุณค่าความงามอยู่ในตัวเอง แต่กระนั้น แม้ว่าดนตรีจะมีคุณค่าความงามในตัวเอง ก็ยังหนีไม่พ้นคำถามที่ว่า แล้วเหตุใดผู้ฟังดนตรีจึงไม่ได้รู้สึกว่าคุณค่าชิ้นนั้นไพเราะเท่ากัน ทั้งนี้ใช่หรือไม่ที่ว่าเป็นเพราะผู้ฟังดนตรีแต่ละคนมีความรู้ และประสบการณ์ในการฟังดนตรีไม่เท่ากัน รวมถึงรสนิยมหรือความชอบส่วนบุคคลที่ยังส่งผลอย่างยิ่งต่อการจะตัดสินความไพเราะหรือคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรี หากเป็นเช่นนั้นจริง ก็กล่าวได้ว่าในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีไม่อาจใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีให้ชัดเจนลงไปได้ เพราะดนตรีมีธรรมชาติเป็นวัตถุวิสัยคือมีคุณค่าอยู่ในตัวเอง เป็นแก่นแท้ภายใน แต่ผู้ฟังดนตรีเองก็มีลักษณะของการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพที่สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิสัย คือมีความชอบ หรือความพึงพอใจที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แม้แต่ในบริบทของเวลา ท้องถิ่น หรือบริบทอื่น ๆ

ที่เป็นปัจจัยภายนอกยังส่งผลต่อคุณค่าของดนตรีด้วยเช่นกัน ซึ่งในข้อนี้ทำให้นดนตรีเป็นสัมพัทธนิยม ดังตัวอย่างงานวิจัยเรื่องกาลเวลาพิสูจน์คุณค่าทางดนตรี (ฉลองชัย โหมทอง และกิติมา ทวนน้อย, 2561) และตั้งกรณีของโยฮัน เซบัสทีอัน บัค (Johann Sebastian Bach) ที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น เราจึงไม่อาจสรุปวิธีการหรือทฤษฎีที่แน่นอนตายตัวที่จะใช้ในการวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีได้ แต่กลับมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นไปอีกว่า เมื่อไม่สามารถตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะในดนตรีได้ เราจะหาทางอธิบายคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีแบบอื่นใดได้บ้าง

คุณสมบัติทางสุนทรียภาพของดนตรีในแบบปฏิบัติการใหม่

การตัดสินทางสุนทรียภาพนั้น เป็นการตัดสินขั้นให้คุณค่าและประเมินคุณค่าของข้อเท็จจริง ดังนั้นหากเราไม่รู้จักหรือไม่ได้ให้คุณค่าตามความต้องการ และตามหลักเกณฑ์ทางสุนทรียภาพแล้ว การตัดสินทางสุนทรียภาพก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ (ศรีนิวาสน, 2545, น. 25) การตัดสินทางสุนทรียภาพจึงมีความสำคัญต่องานศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมทั้งดนตรีด้วย โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพนั้นแบ่งออกเป็นสามเกณฑ์หลัก ได้แก่ คุณค่าทางสุนทรียภาพอยู่ที่ตัววัตถุ คุณค่าทางสุนทรียภาพอยู่ที่ตัวบุคคล และคุณค่าทางสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับทั้งตัวบุคคล และวัตถุ หากจะกล่าวให้สัมพันธ์กันกับดนตรีจะได้ว่า คุณค่าทางสุนทรียภาพอยู่ที่ดนตรี หรือคุณค่าทางสุนทรียภาพอยู่ที่ผู้ฟัง หรือคุณค่าทางสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับทั้งดนตรี และตัวผู้ฟัง

สำหรับเกณฑ์แรกที่กำลังกล่าวถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพอยู่ที่ดนตรีนั้นตรงกับทฤษฎีวิวัฒวิสัยซึ่งอธิบายเรื่องการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพโดยเน้นวัตถุสุนทรียะหรือดนตรีเพียงอย่างเดียว ทฤษฎีนี้ใช้เกณฑ์ปรนัยนิยมเป็นตัวตัดสิน กล่าวคือ ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพนั้น เชื่อว่ามีเกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอน ตายตัว และไม่มีเปลี่ยนแปลง สามารถนำไปตัดสินผลงานทางศิลปะได้ในทุกยุคทุกสมัย ซึ่งเกณฑ์นี้จะไม่ขึ้นกับความรู้สึกของใคร เพราะว่าความงามนั้นเป็นแบบสากลที่สิ่งทั้งดงามนั้นได้บอกเลียนแบบออกมา นักปรัชญาบางส่วนเชื่อว่าแบบแห่งความงามนี้มีอยู่จริง ดังเช่นเพลโต และ อริสโตเติล ซึ่งก็มีคำอธิบายทางวิชาการที่ชี้ว่านักปรัชญาทั้งสองต่างเชื่อในทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Representation) โดยเชื่อว่าความจริงของศิลปะคือการเลียนแบบโลกภายนอก และการเลียนแบบที่เหมือนความจริง คือตัวประเมินค่าศิลปะ (จรรุญ โคมุทร์ตานนท์, 2547, น. 13-17 และ น. 29-31)

หากพิจารณาแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองท่านนี้ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรี จะพบข้อบกพร่องของทฤษฎีว่า เมื่อความจริงของศิลปะคือการเลียนแบบโลกภายนอก แล้วดนตรีเลียนแบบสิ่งใด ทฤษฎีนี้จึงอาจไม่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรี ทั้งนี้การชี้ว่าแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองก็ยังมีแตกต่างกันในการตีความคุณค่าของศิลปะ โดยเพลโตตีค่าศิลปะเป็นสิ่งด้อยค่า เพราะเป็นเพียงการสร้างภาพลวงตาที่ไม่สามารถเข้าถึงความเป็นจริงแห่งแบบได้ ยังบกพร่องอยู่บางประการ (จรรุญ โคมุทร์ตานนท์, 2547, น. 14-16) ในขณะที่คุณค่าของศิลปะในทัศนะของอริสโตเติลเป็นสิ่งสูงค่า เพราะศิลปะเป็นการเลียนแบบการเข้าถึงความจริงด้วยการใช้ความคิด และเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม

(จรรยา โภภุทรรัตนานนท์, 2547, น. 28) แต่ในท้ายที่สุดแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองก็ไม่สามารถแสดงให้เห็นพ้องกันได้ว่าศิลปะใดมีคุณค่าหรือไม่ เนื่องจากไม่อาจหาคำตอบที่แน่นอนในเรื่องนี้ได้ นี่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีอัตวิสัยโดยการใช้เกณฑ์ปรนัยนิยมเป็นตัวตัดสินนั้นยังคงมีปัญหา

นอกจากแนวคิดของเพลโตและอริสโตเติลแล้ว แนวคิดเรื่องความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ (Beauty as the Quality of an Object) ก็มีความสอดคล้องกับทฤษฎีอัตวิสัย คือมองว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ มีอยู่ในตัววัตถุมาตั้งแต่แรก เรียกได้ว่าวัตถุสวยงามด้วยตัวมันเองมิได้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเรา เหตุที่เรารู้สึกให้ความสนใจกับวัตถุนั้นเป็นเพราะเราเห็นความงามที่มีอยู่ในตัววัตถุนั้นเอง วัตถุนั้นจึงเป็นแหล่งของความงาม โดยที่บุคคลไม่มีความสำคัญอะไรเลยในการตีคุณค่าทางสุนทรียภาพ (ศรีนิวาสน์, 2545, น. 20) ความงามในดนตรีก็คือความไพเราะตามที่กล่าวถึงแล้วในข้างต้น หากกล่าวถึงความงามในดนตรีตามทฤษฎีนี้จะกล่าวได้ว่าความไพเราะของดนตรีเป็นสิ่งที่อยู่ในดนตรีมาแต่แรกแล้ว ซึ่งหมายความว่าไม่ว่าจะเป็นดนตรีประเภทใดก็ตาม ล้วนแต่มีความไพเราะในตัวเองทั้งสิ้น เราให้ความสนใจกับดนตรีเพราะดนตรีมีความไพเราะ ไม่ใช่เป็นเพราะเราให้ความสนใจกับดนตรีไว้ก่อนแล้วดนตรีจึงเกิดความไพเราะทีหลัง แต่หากพิจารณาตามแนวคิดดังกล่าวก็จะชวนให้เกิดคำถามตามมาว่า เมื่อดนตรีมีความไพเราะในตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยผู้ฟัง แล้วมนุษย์จะสร้างดนตรีขึ้นเพื่อสิ่งใดกัน จะทำไปเพียงเพื่อให้ดนตรีเกิดคุณค่าในตัวของมันเองเท่านั้นหรือ แล้วหากมนุษย์ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินคุณค่าความงามหรือความไพเราะของดนตรีแล้ว จะทราบได้อย่างไรว่าดนตรีนั้นไพเราะหรือไม่ และอะไรคือความไพเราะ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีอัตวิสัย หรือแนวคิดเรื่องความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุนี้ยังมีข้อกังขาที่ไม่สามารถอธิบายได้ ทฤษฎีอัตวิสัยจึงถูกนำมาใช้เพื่อโต้แย้งทฤษฎีดังกล่าว

ทฤษฎีอัตวิสัยเป็นกลุ่มที่ใช้บุคคลหรือตนเองเป็นตัวตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพ โดยใช้เกณฑ์อัตนัยนิยม ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว อิมมานูเอล คานท์ เชื่อว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นเรื่องที่อยู่บนพื้นฐานของการตัดสินเชิงอัตวิสัย และการจะตัดสินสิ่งเหล่านี้ได้จึงต้องอาศัยการสร้างข้อตัดสินโดยมนุษย์ สมมติเช่น นายเอฟังเพลงแจ๊สแล้วรู้สึกรำคาญ ในขณะที่นายบีฟังเพลงแจ๊สเพลงเดียวกัน แต่กลับรู้สึกบันเทิงใจ แนวคิดของคานท์และทฤษฎีอัตวิสัยดังกล่าวไปนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความงามคือความรู้สึกเพลิดเพลิน (Beauty as the Feeling of Pleasure) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับบุคคลในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพตัวบุคคลเท่านั้นที่เป็นแหล่งของคุณค่าทางสุนทรียภาพ โดยถือว่าคุณค่ากับความสนใจของบุคคลที่มีต่อวัตถุนั้นเป็นอันเดียวกันอย่างไม่น่าถึงคุณสมบัติของวัตถุ (ศรีนิวาสน์, 2545, น. 25-27) สอดคล้องกันกับที่ จี ศรีนิวาสน์ กล่าวถึง ธนัมชัย นักปรัชญาอินเดียผู้หนึ่งซึ่งชี้เกี่ยวกับเรื่องรสนว่า “อารมณ์ถาวรทางศิลปะกลายเป็นรสได้ก็โดยอาศัยความสามารถในอันที่จะเกิดความชื่นชมของรสนะ คือผู้รับรสเอง” (ศรีนิวาสน์, 2545, น. 161) กล่าวคือดนตรีใดจะมีความไพเราะหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้ฟังดนตรีนั้นว่าตัดสินคุณค่าหรือความไพเราะของดนตรีนั้นว่าอย่างไร หากผู้ฟังดนตรีฟังแล้วรู้สึกว่ารสนะนั้นไพเราะย่อมหมายถึงว่าดนตรีนั้น มีคุณค่าทางสุนทรียภาพมาก แต่หากผู้ฟังดนตรีฟังแล้วกลับรู้สึกไปในทางตรงกันข้าม ก็หมายถึงว่าดนตรีนั้นมียุทธิน้อย

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีข้อสังเกตที่จะวิเคราะห์ให้เห็นว่า หากกล่าวเช่นนั้นแล้วเราจะทราบได้อย่างไรว่าดนตรีนั้นมีคุณค่าทางสุนทรียภาพแค่ไหนตามที่ผู้ฟังผู้นั้นตัดสินจริง ๆ เนื่องจากว่าผู้ฟังแต่ละคนย่อมมีรสนิยมหรือความชอบ รวมทั้งประสบการณ์ทางสุนทรียะที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลากหลาย ทั้งการศึกษา สังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่สภาพแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น ดนตรีที่บรรเลงด้วยเปียโนขึ้นเดี่ยวอย่างในบทเพลง Clair de Lune ที่ประพันธ์โดย Claude Debussy หากจะกล่าวว่าดนตรีชิ้นดังกล่าวให้ความรู้สึกสงบ นิ่ง ก็คงจะไม่ผิด ในขณะที่ดนตรีกระแสนิยม (mainstream music) ที่กำลังได้รับความนิยมจากทั่วโลกอย่างดนตรีประเภท EDM (Electronic Dance Music) ทำให้เกิดความรู้สึกสนุก ตื่นเต้น และเร้าใจ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นดนตรีในบทเพลง Clair de Lune หรือจะเป็นดนตรีประเภท EDM เมื่อผู้ฟังได้ฟังแล้วก็ย่อมจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าดนตรีในตัวของมันเองจะมีคุณสมบัติบางอย่างที่ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่าง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้ฟังชอบดนตรีประเภทใดอยู่ก่อน แล้วจึงไปหาฟัง แต่หมายถึงว่าเมื่อผู้ฟังได้ฟังดนตรีใด ๆ แล้วจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่าง นั่นแสดงให้เห็นว่าในดนตรีหนึ่ง ๆ จะมีคุณสมบัติในตัวเองอันจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง และนี่เองชี้ให้เห็นว่าการจะตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีนั้นจะใช้เพียงความชื่นชอบของผู้ฟัง หรือจะใช้คุณสมบัติของดนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งคงจะไม่เพียงพอ การจะอธิบายเรื่องการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรีจึงควรพิจารณาหลักเกณฑ์ทั้งตัวดนตรี และตัวผู้ฟังร่วมกัน นั่นหมายถึงการใช้ทฤษฎีวัตถุวิสัยร่วมกับทฤษฎีจิตวิสัยในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรี ก่อให้เกิดเป็นทฤษฎีสัมพัทธนิยม

ทฤษฎีสัมพัทธนิยม ตรงกับแนวคิดเรื่องความงามคือความสัมพันธ์ (Beauty as Relation) กล่าวถึงการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพว่าอาศัยเพียงวัตถุอย่างเดียวนั้นไม่ได้ ต้องอาศัยการรับรู้ทางสุนทรียะด้วย เนื่องจากต้องมีบุคคลกับวัตถุที่งาม หรือกัติดากับกรรม มาทำความสัมพันธ์กัน (ศรีนิวาสน์, 2545, น. 28-29) ซึ่งหมายความว่า การตัดสินความไพเราะของดนตรีต้องอาศัยดนตรี และผู้ฟัง จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ทั้งดนตรีและผู้ฟังต่างก็มีความสำคัญในการตัดสินความไพเราะด้วยกันทั้งคู่ สิ่งนี้สอดคล้องกับที่ ลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) กล่าวว่า “ศิลปะเริ่มต้นขึ้นเมื่อคนคนหนึ่ง ด้วยเป้าหมายเพื่อรวมคนอื่นคนหนึ่งหรือหลายคนเข้ากับตัวเอง ในอารมณ์ความรู้สึกอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้แสดงอารมณ์ความรู้สึกอันนั้นออกมาด้วยสิ่งซึ่งบอกภายนอก...” (ตอลสตอย, 2554, น. 181) จะเห็นได้ว่าศิลปะสำหรับตอลสตอยนั้นคือการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่บรรลุเป้าหมายในการปลุกให้ผู้ดูหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกันกับศิลปิน แม้ว่าในทัศนะของตอลสตอยจะไม่ใช่ว่าการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพเสียทีเดียว แต่ก็แสดงให้เห็นว่าศิลปะสำหรับเขานั้น ตัววัตถุและตัวบุคคลมีความสัมพันธ์กัน และความสัมพันธ์นั้นมีความสำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ทางศิลปะเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ทางศิลปะดังที่ตอลสตอยกล่าวก็คือความสัมพันธ์ระหว่างตัววัตถุและตัวบุคคล ซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นตัวคุณค่าตามแนวทางทฤษฎีสัมพัทธนิยม

อย่างไรก็ตาม หากเราจะกล่าวสรุปง่าย ๆ ว่าความงามเป็นผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง ซึ่งหมายถึงว่าในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพตัวบุคคลกับวัตถุต่างก็ทำหน้าที่กันคนละอย่าง กล่าวคือผู้ฟังดนตรีทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความสนใจ ส่วนตัวดนตรีเองนั้นทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ถูกสนใจ จากความสัมพันธ์นี้

จึงเกิดความงามหรือความไพเราะขึ้น โดยตัวความสัมพันธ์เองนั้นไม่ใช่ตัวคุณค่าทางสุนทรียภาพ หรือความงาม ดังเช่นทฤษฎีสัมพัทธนิยม แต่ความงามนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ต่างหาก นั่นก็หมายความว่าความไพเราะของดนตรีนั้นเกิดขึ้นใหม่จากความสัมพันธ์ของดนตรี และผู้ฟังนั่นเอง บทวิเคราะห์ข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรจะต้องค้นหาคำอธิบายที่มีความรัดกุมกว่าทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวไปนั้น ทั้งนี้ มีแนวคิดเรื่อง ความงามเป็นอุบัติการณ์ใหม่ (Beauty as Emergent) เสนอโดย จี ศรีนิวาसन โดยเขาชี้ว่า ทฤษฎีแบบใหม่มีแนวคิดตรงกันกับทฤษฎีวัตถุนิยมว่า วัตถุที่จะตัดสินคุณค่าจะต้องเป็นวัตถุที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว แต่ก็เห็นต่างว่าความงามมิใช่คุณสมบัติที่ติดตัวมา แต่เป็นการอุบัติขึ้นใหม่จากการที่บุคคลให้คุณค่าต่อวัตถุนั้น ในขณะที่เดียวกันก็มีแนวคิดตรงกันกับทฤษฎีจิตวิสัยว่าการรู้จักคุณค่าของวัตถุของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพ แต่ก็มีความเห็นขัดแย้งว่าความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับเกณฑ์ในการหาคุณค่านั้นมีความสำคัญต่อการหาคุณค่าทางสุนทรียภาพ นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีสัมพัทธนิยม ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการตีความคุณค่า แต่ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธว่าตัวความสัมพันธ์นั้นเป็นตัวคุณค่า แต่เป็นอุบัติการณ์จากความสัมพันธ์นั้น (ศรีนิวาसन, 2545, น. 30-35)

มีการวิเคราะห์ต่อไปว่า แนวคิดเรื่องความงามเป็นอุบัติการณ์ใหม่มีความสอดคล้องกับทัศนะของ อภินวคูปตะ นักปรัชญาชาวอินเดียที่กล่าวถึงเรื่องรส ไว้ว่า “รส” มิใช่สิ่งที่มีอยู่โดยตัวมันเองแบบวัตถุนิยม ก่อนที่จะมีการแสดงความสนใจของผู้ที่มีสุนทรียะ แต่เป็นภาวะของความรู้สึกรหรือภาวะของจิตที่เกิดขึ้นแก่บุคคลซึ่งกำลังให้ความสนใจอยู่นั่นเอง การแสดงความสนใจของบุคคลผู้สนใจจึงมีความจำเป็นต่อการเกิดขึ้นของรสเป็นอย่างมาก พอ ๆ กันกับสภาพของสิ่งที่ถูกสนใจซึ่งบุคคลนั้นให้ความสำคัญอยู่ (ศรีนิวาसन, 2545, น. 161-162)

จากทฤษฎีและแนวคิดในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าแต่ละแนวคิดทฤษฎีสามารถนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีได้แตกต่างกัน บางทฤษฎีก็ดูเหมือนว่าจะไม่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีได้ เช่น ทฤษฎีการเลียนแบบของเพลโต และอริสโตเติล เนื่องจากนักปรัชญาทั้งสองกล่าวถึงความจริงของศิลปะว่าเป็นการเลียนแบบโลกภายนอก แม้ว่าดนตรีจะมีลักษณะเป็นการลอกเลียนแบบ แต่หากจะกล่าวว่าดนตรีเลียนแบบสิ่งใด คำตอบที่เหมาะสมที่สุดเป็นการเลียนแบบอารมณ์ หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งเป็นนามธรรม มิใช่เกิดจากการเลียนแบบสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ในโลก ส่วนแนวคิดและทฤษฎีที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพโดยไร้ข้อกังขามากที่สุดน่าจะเป็นแนวคิดเรื่องความงามเป็นอุบัติการณ์ใหม่ ซึ่งผู้เขียนจะเรียกชื่อทฤษฎีใหม่นี้โดยใช้คำว่า อุบัติการณ์ใหม่นิยม (emergentism) ทั้งนี้ผู้เขียนกลับมีความเห็นว่า ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีนั้น ควรพิจารณาคุณค่าทั้งจากตัววัตถุหรือดนตรีเอง และคุณค่าจากบุคคลหรือผู้ฟังด้วย เพราะทั้งสองส่วนล้วนแต่มีคุณค่าและมีความสำคัญในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพอย่างแยกออกจากกันได้ยาก เพราะหากมีดนตรี แต่ไม่มีผู้ฟัง เราจะสามารถตัดสินว่าดนตรีนั้นไพเราะได้อย่างไร และเราจะทราบได้อย่างไรว่าดนตรีนั้นไพเราะในเมื่อเราไม่ได้ฟัง แต่ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยผู้ฟังที่จะเป็นผู้ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพหรือความไพเราะ แต่การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพของผู้ฟังแต่ละคนก็ย่อมแตกต่างกันไปตาม

ประสบการณ์ ความรู้ และรสนิยม ดังนั้นหากจะสรุปเรื่องการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรี ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าปฏิบัติการใหม่มีแนวโน้มว่าจะสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพในดนตรีได้เหมาะสมที่สุด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แม้ว่าดนตรีจะไม่ใช่ส่วนสำคัญสำหรับชีวิตเฉกเช่นอากาศที่เราหายใจเข้าไป แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเปรียบดังสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของเรา ยกตัวอย่างเช่นเราอยู่ในพื้นที่ที่มีการประท้วงเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ อารมณ์และความรู้สึกของเราย่อมเกรี้ยวกราด อาจถึงขั้นเตรียมพร้อมสำหรับความรุนแรงที่จะเกิดตามมา ในขณะที่เสียงดนตรีอีกทีกในจังหวะเร้าใจ และเสียงคลาคล่ำโหวกเหวกของผู้คนในผับกลับเร้าอารมณ์ให้รู้สึกคึกคะนองตามไปด้วย ในทางตรงกันข้าม เมื่อเราเดินทอดน่องไปในสวนสาธารณะที่ร่มรื่นด้วยแมกไม้ มีเสียงนกร้องเจื้อยแจ้ว และสายลมที่พัดเอื่อย เรื่อย่อมรู้สึกสงบ และสบายใจ หากเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมข้างต้นกับดนตรีประเภทต่าง ๆ จะพบว่าสภาพแวดล้อมแรกนั้นอาจเปรียบได้กับดนตรีร็อกที่มีจังหวะหนักแน่นด้วยเสียงกลอง และมีเสียงกรีดฉrienของกีตาร์ สภาพแวดล้อมต่อมาเปรียบได้กับดนตรีแดนซ์ หรือ ฮิปฮอป ที่เร้าอารมณ์ชวนให้ขยับร่างกายไปตามจังหวะ และสภาพแวดล้อมสุดท้ายอาจเปรียบได้กับดนตรีบอสซาโนว่า หรือดนตรีบรรเลงเปียโนที่มีทำนองเบา ๆ ชวนให้เคลิบเคลิ้มใจ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าคุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรีนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ และการอธิบายด้วยทฤษฎีปฏิบัติการใหม่มีแนวโน้มที่ดีมีน้ำหนักที่จะชี้ให้เห็นถึงคุณค่าดังกล่าวได้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะเมื่อเรามีคำถามเกี่ยวกับคุณค่าความงามของดนตรีแล้ว เราก็มักจะนึกถึงความเกี่ยวข้องและเกี่ยวโยงกันของทุกฝ่ายที่นำมาซึ่งการตัดสินความงามในดนตรี ซึ่งทั้งทฤษฎีวิวัฒวิสัย ทฤษฎีจิตวิสัย และทฤษฎีสัมพัทธนิยม ต่างก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ในขณะที่ทฤษฎีปฏิบัติการใหม่มีได้รวมเอาจุดแข็ง และกำจัดจุดอ่อนของทฤษฎีก่อนหน้า จึงกล่าวได้ว่าทฤษฎีปฏิบัติการใหม่มีแนวโน้มจะเป็นทางออกให้กับการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียภาพของดนตรีที่มีความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). *สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปะวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา โกมุทร์ตานนท์. (2540). *สุนทรียศาสตร์ ปัญหาเบื้องต้นในปรัชญาศิลปะและความงาม*. เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- จรรยา โกมุทร์ตานนท์. (2547). *สุนทรียศาสตร์: กรีก-ยุคฟื้นฟู*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรภรณ์ อังวิทยาธร. (2560). *ฟังดนตรีเถิด ชื่นใจ*. สืบค้นจาก <https://pharmacy.mahidol.ac.th/knowledge/files/0395.pdf>
- ฉลองชัย โฉมทอง และ กิติมา ทวนน้อย. (2561). *กาลเวลากับการพิสูจน์คุณค่าทางดนตรี. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 10(1), 231-257*. สืบค้นจาก <https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/869>
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2548). *สังคีตนิยม: ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตอลสตอย, ลีโอ. (2554). *ศิลปะคืออะไร*. แปลจาก *What Is Art?*. แปลโดย สิทธิชัย แสงกระจ่าง. โอเพนบุ๊กส์.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2537). *เวนิสวานิช*. สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. เพื่อนพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อักษรเจริญทัศน์.
- ศรีนิวาสัน, จี. (2545). *สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีเกี่ยวกับความงามและศิลปะ*. แปลจาก *Problems of Aesthetics*. แปลและเรียบเรียงโดย สุเชาว์ พลอยชุม. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Budd, Malcolm. (1995). *Value of Art: Painting, Poetry, and Music*. Penguin.
- Goldman, Alan. (1992). *The Value of Music. The Journal of Aesthetics and Art Criticism, 50(1), 35-44*.
doi.org/10.2307/431065
- Kania, Andrew. (2023). *The Philosophy of Music. Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/music/>
- Kant, Immanuel. (2007). *Critique of Judgment*. Translated by John H. Bernard. Cosimo.
- Miller, M., Beach, V., Mangano, C., and Vogel, R. A. (2008). Abstract 5132: Positive Emotions and the Endothelium: Does Joyful Music Improve Vascular Health?. *Circulation, 118*, (Supplement 18).
doi.org/10.1161/circ.118.suppl_18.S_1148-a

Press Office- University of Barcelona. (2023, April 12th). *Listening to Music During Pregnancy Benefits Baby Brain's Ability to Encode Speech Sounds*. Retrieved from <https://neurosciencenews.com/pregnancy-music-speech-22997/>

Shakespeare, William. (1911). *The Merchant of Venice*. American Book Company.

Winner, Ellen. (1982). *Invented Worlds: The Psychology of the Arts*. Harvard University Press.

Young, James. (2009). Relativism, Standards and Aesthetic Judgements. *International Journal of Philosophical Studies*, 17(2), 221-231.
doi.org/10.1080/09672550902794439